

Har Christian Barnekov frelst Christian den Fjerdes Liv i Træfningen paa Skällinge Hede?

En kritisk Undersøgelse af

C. F. Bricka.

Ordene «Kongen min Hest, Fjenden mit Liv og Gud min Sjæl!» véd nu enhver at henhøre til den Episode af Kalmarkrigen, da Christian IV paa Toget fra Vestergetland til Varberg i Nærheden af dette Sted, paa Skällinge Hede, stødte paa en overlegen svensk Styrke under Hertug Johan af Østergötland den 21. Febr. 1612 og, efter at hans Hest var styrtet, frelstes ved, at Adelsmanden Christian Barnekov overlod ham sin Hest under hint Udraab, der kun altfor fuldt skulde gaa i Opfyldelse, da den højsindede Redningsmand kort efter segnede for Fjendehaand. Men for hundrede Aar siden vidste ingen her i Landet noget om denne Begivenhed. Kjendskabet til den hidrører fra et Sagn, som, efter at det endelig er blevet gjort tilgængeligt for Almenheden, ikke har haft ondt ved at vinde almindelig Udbredelse, da det, naar man ikke kjendte nøjere til de ledsagende Omstændigheder, strax maatte vække Sympathi for sig. Det er altsaa det givne: paa den ene Side vore Kilders Tavshed, paa den anden Side det, i alt Fald tilsyne-

ladende, skønne Sagn. Men Skjønheden er ikke nok til at bevare det; det maa have en indre Kraft, det maa være mærket med Sandhedens medfødte Præg, om det skal kunne modstaa Kritikkens Prøve. Det er ikke en ægte Fædrelandsfølelse, men usund Sentimentalitet, som vil omgjærde Traditionerne med en kinesisk Mur og udskriger den som profan Barbar, der vil undersøge, om det er andet end blodløse Skygger, vi tilbede.

Indtil for to Aar siden har Sagnet imidlertid undgaaet en saadan kritisk Prøvelse. Vel havde Wielselgren i Aaret 1834 hævdet dets Troværdighed, men han havde indskrænket sig til at samle nogle spredte Efterretninger om Christian Barnekovs Død og af den Omstændighed, at de historiske Kilder intet indeholde til Bekræftelse af Sagnet, fundet sig foranlediget til at gjøre et Udfald mod Historieskrivningen, som intet Hensyn tager til «Historiens Prydelser»¹⁾. Han gaar altsaa ud fra, at Sagnet har Ret. En virkelig kritisk Undersøgelse saa først Lyset i Aaret 1870, da Paludan-Müller foretog den²⁾. Skjønt hans Afhandling som Del af et Skoleprogram strax er bleven spredt paa mange forskellige Hænder, tør det dog antages, at den endnu ingenlunde er naaet om til alle rette vedkommende, til de Fagmænd, hvem Sagen særlig maa interessere, og jeg skal derfor, da mine Bemærkninger for en Del ere at betragte som rettede mod den, søge i al Korthed at fremsætte dens væsenligste Indhold, for saa vidt det angaar det Punkt, hvorom her ene er Tale.

Uden, som det synes, at kjende sin svenske Forgæn-

¹⁾ De la Gardiska Archivets V. 129—33.

²⁾ C. Paludan-Müller, Om Christian Barnekovs Død i Træfningen paa Skällinge Hede Aar 1612, i Nykjøbing Kathedralskoles Program 1870, S. 1—38.

gers Arbejde, tager Forfatteren af en Ytring i F. Barfods «Fortællinger af Fædrelandets Historie»¹⁾ om, at Christian Barnekovs Minde hurtigt udviskedes af det danske Folks Hukommelse, Anledning til at paavise, at det danske Folk ikke har glemt Tildragelsen, eftersom det ikke har kjendt den. Hans Povlsen Resens Ligtale over Helten, Slanges omfangsrige Værk om Christian IV og Schlegels Bearbejdelse heraf saa vel som Holbergs Danmarks Historie omtale den ikke. Først 1785 berøres den af Scheel i hans «Udkast til Krigens Skueplads»; han har Efterretningen fra den svenske Litteratur. I en svensk Bog stod nemlig Fortællingen for første Gang at læse paa Tryk, det var i en Disputats, som 1751 udgaves af J. Grimbeck fra Varberg under Professor Brings Præsidium²⁾. Den er med enkelte Afvigelser optaget i flere Skrifter om Halland, og i sin ældste Form opbevares den i Præstearkivet i Hvalinge i en Opskrift, som antages at hidrøre fra den anden Halvdel af det 17de Aarhundrede. Efter en kort, men ypperlig Udvikling af, hvad der er det betegnende for Mythen, Sagnet og Historien, gaar Forfatteren over til at prøve dette Sagn, som altsaa har holdt sig i den Egn, hvor Begivenheden forefaldt, og som har en Alder af omtrent 200 Aar (saafremt det er sikkert, at Optegnelsen i Hvalinge er fra den angivne Tid). At de forskellige For-

¹⁾ 3. Udg. II. 91. Paludan-Müller opkaster (S. 4) det Spørgsmaal, hvor det er, at Christen Bording bruger det af Barfod anførte Udtryk, at «i Kalmarkrigen faldt Blomsten af den danske Adel, saa der blev kun Stubbe og visne Løv tilbage». Det er i et Brev fra Bording til Ole Worm, skrevet 3. Febr. 1613, se Ol. Wormii Epistolæ p. 3: «Flos Danicæ Nobilitatis hoc bello periit, supersunt caules, supersunt arida folia».

²⁾ I Almindelighed angives Grimbeck som Forfatter. Er det ikke rimeligere at antage Skriftet for, i Analogi med saa mangfoldige andre svenske Disputatser, at være skrevet af den, der nævnes som Præses?

mer, hvori det foreligger, ere indbyrdes afvigende i Enkelt-
hederne, at Tal og Navne vise sig at være urigtige, er kun
af ringe Betydning over for Hovedsagen, hvorom de ere
ganske enige.

Herimod lader sig vist ikke rejse nogen Indvending;
betragtet for sig alene indeholder Sagnet intet, der kan be-
røve det Troværdighed.

Derpaa søger Forfatteren at forklare Tavsheden fra dansk
Side. Han finder ikke noget Bevis mod Sagnets Rigtighed
deri, at et af en Præst paa Varberg skrevet Brev, der om-
handler Krigsbegivenhederne indtil den 24. Febr. (1612),
intet mælder om Christian Barnekovs Daad, skjønt det om-
taler hans Død; dette Brev¹⁾ godtgjør kun, at Kongen, der
var kommen til Varberg umiddelbart efter Sammenstødet
paa Skållinge Hede, ikke har omtalt, hvorledes han er bleven
reddet, og Forfatteren mener, at denne Tavshed hos Kongen
nok lader sig forklare af en naturlig Ulyst til at udtale sig
nærmere om den sørgelige Affære, hvis endelige Udfald for
Barnekovs Vedkommende i Begyndelsen maatte være ham
ubekjendt, og af den Travlhed, som har optaget hans Sind.
I den første Maaned kan Kongen ikke heller have omtalt
Sagen saaledes, at den er bleven almindelig bekjendt, thi
ellers blev det uforstaaeligt, at Ligtalen ikke har et Ord
tilovers om Begivenheden. «Men videre ere vi ikke beret-
tigede til at gaa; vi tør ikke sige, at var Christian Barne-
kov død paa den Maade, Sagnet vil, da havde Kong Chri-
stian uskjønsom fortiet sin ædle Redningsmands berømme-
lige Daad; thi vi kjende ikke Kongens Ord eller private
Omgivelser saa nøje, at vi skulde kunne vide, hvad han har
sagt eller ikke sagt». Forfatteren kommer til det Resultat,

¹⁾ Trykt i Nye Dsk. Mag. II. 41—42.

at alle Betingelser ere tilstede for, «at Historien skal kunne anerkjende den mundtlige Overlevering som tro Bærer af en virkelig Begivenheds Hovedtræk. Vi lade derfor ikke Christian Barnekovs Offerdød udrykke af vort Fædrelands Historie». —

Hvor dybt jeg nu end bøjer mig for Forfatterens Autoritet og kritiske Dygtighed, kan jeg dog umulig være enig med ham i Resultatet. For mig staar Tavsheden endnu som ubegribelig, ganske vist ikke som et aldeles ubetinget Dementi af Sagnet, men som noget, der sætter dette i et saa tvivlsomt Lys, at det i det højeste maa vedblive at være et løst, upaalideligt Sagn, indtil engang nu ubekjendte Oplysninger bestemt afgjøre dets Skjæbne. Man opfatte det ikke som Lyst til at fravriste en falden Helt noget af den Ære, der med Rette tilkommer ham, naar jeg her gjør et Forsøg paa at vise Sagnet tilbage indenfor dets rette Enemærker; man lægge Mærke til, at for mig i det mindste staar Sagen saaledes, at der maa vælges mellem tvende Onder: enten har Christian Barnekov ikke reddet sin Konge, og den skønne Fortælling henvejres da; eller ogsaa har Christian IV fortiet, hvem han skyldte sit Livs Frelse, og da kastes en hæslig mørk Skygge over hans Karakter, en Skygge, som vi dog nødig ville se der, hvor villige vi end kunne være til at indrømme hans mange andre Fejl.

Den 21. Februar faldt Christian Barnekov, den 26. Marts holdtes Ligtalen over ham, hvori der om hans Død blot siges, at han «med nogle andre er bleven forrasket af Mængden sammesteds (paa Vejen til Varberg) og saaledes omkommen». Man kan «trygt forudsætte», siger Paludan-Müller, «at Taleren har vidst om Ulykken, hvad den faldnes Enke og nærmeste Slægt vidste. De vidste altsaa heller ikke, at Mandens og Faderens Død var andet og mere end

almindelig Krigsulykke, thi utænkeligt er det dog, at de ved hans Grav skulde have fortiet det berømmeligste i hans hele Liv, havde de kjendt det». Man ikke alene kan, men man maa forudsætte, at Taleren har kjendt lige saa godt til Begivenheden paa Skällinge Hede som den efterlevende nærmeste Slægt; hvad Datidens Ligtaler indeholde af biografisk Stof, er kun at opfatte som Slægtens Ord, der lyde gennem Præstens Mund. Men er det utænkeligt — og det er det tilvisse —, at Slægten skulde tie stille om det egentlige Lyspunkt i den faldnes Liv, bliver det da ikke lige saa utænkeligt, at den ikke skulde vide Besked derom, naar den var i Live, som kjendte til det, — Kongen? Man forestille sig Kong Christian nok saa optaget af Planer og Forretninger, nok saa betaget af Bekymring over Dronningens Sygdom, der blev til Døden, og dog vil man ikke kunne forstaa, at han ikke skulde faa et Ord over sine Læber om en Tildragelse, som maatte fylde hans Sind og atter og atter dukke op i hans Erindring, og som endelig var af den Natur, at den ikke godt kunde taale at forties. En Udvej er bleven tilbudt: ingen véd, hedder det, hvad Kongen har talt eller ikke talt, ikke heller, hvem han har haft om sig. Ja, det er sandt nok, dertil er vor Kundskab om hine Tider altfor tarvelig; men tør alligevel nogen bruge den anviste Udvej for saaledes at slippe bort fra Vanskelighederne og, idet han lader den være det, som skal bære Sagnet oppe og rense Kongen, mene, at han har gjort Krittikkens Fordringer fyldest? Der er ingen, som siger: vi vide, hvad Kongen har sagt; her tales kun om, hvad han ikke har sagt, og derom synes dog mere end én Omstændighed at vidne. Lader man i Tankerne Forholdene fra hin Tid passere forbi sig, hvorledes Adelen saa at sige dannede én stor Familie, knyttet sammen ved mangfoldige

Baand, og hvorledes særlig Christian Barnekov ved Ægteskab stod i den nøjeste Forbindelse med en saa vidt forgrenet og indflydelsesrig Slægt som Brabernes, bliver det næsten umuligt at tænke sig, at Kongen skulde have udtalt sig paa den Maade om Christian Barnekovs Daad, hvorpaa han alene kan have omtalt den, hvis den har svaret til Sagnets Beskrivelse; uden at disse Ytringer ad den ene eller anden Vej skulde naa til Familiens Øren. Lad saa være, at Kongen i de første to Uger efter den uheldige Fægtning urolig har flakket om i Nærheden af Krigsskuepladsen, der gik dog ikke mange Dage hen¹⁾, før han sad i Kjøbenhavn,

¹⁾ Paludan-Müller gjør (S. 29) opmærksom paa, at Kongen allerede d. 27. Febr. var i Kjøbenhavn, men det er ikke rigtigt. Man kan nemlig ikke altid af et Kongebrevs Dateringssted uddrage den Slutning, at Kongen har været tilstede der; i saa Tilfælde kunde man bevise, at han d. 21. Febr., samme Dag han fægtede i Halland, har været i sin Hovedstad (s. Jydske Tegn. VI. 27). Med Hensyn til det Dokument af 27. Febr. (i Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II. 27—28), som skal bevise hans Nærværelse i Kjøbenhavn denne Dag, maa desuden bemærkes, at vi her udtrykkelig se, at det ikke er forsynet med hans Underskrift. Ere Kongebrevene udfærdigede fra andre Steder end Kjøbenhavn, er der imidlertid stor Sandsynlighed for, at Kongen har været tilstede. Hans Opholdssteder i den første Maaned efter Træfningen paa Skällinge Hede lade sig saaledes bestemme: Indtil d. 25. Febr. var han i Varberg, men denne Dag forlod han dette Sted (Gl. kgl. Saml. 4°, Nr. 2609) og drog til Halmstad, hvor han forblev lige til den 4. Marts (ifølge Skaanske Tegn. III. 483 f.; Skaanske Reg. III. 411 f.; Sjæll. Tegn. XX. 443; Sjæll. Reg. XV. 416; Jydske Tegn. VI. 27 f). Det er dog muligt, at han i disse Dage har gjort mindre Udflugter omkring i Egnen; fra 29. Febr. og 1. Marts har jeg saaledes ikke truffen noget Kongebrev, men at han den først nævnte Dag i alt Fald ikke har været i Kjøbenhavn, fremgaar af et Brev, som er skrevet til ham herfra paa den Dag (i Ny kgl. Saml. 4°, Nr. 1006 b). Fra 5. til 21. Marts ere alle Kongebreve udstedte i Kjøbenhavn (det bliver for vidtløftigt at citere dem), men den 21. og 22. har han aflagt et Besøg paa Frederiksborg (Sjæll. Reg., Ausländ. Registrant).

omgivet af et Hof, der vel paa Grund af Tidsomstændighederne maa tænkes noget indskrænket fra den Tilstand, hvori det befandt sig under fredelige og lykkelige Forhold, men som derfor ikke maa opfattes som alene bestaaende af Tyende og Vagtmandskab. Her sad Kong Christian, men sikkert vil ingen tænke sig ham i alle disse Dage kun opfyldt af Fremtidsplaner eller med hele Opmærksomheden beslaglagt af Øieblikkets Krav og huslig Sorg; nej, der kom Timer, da Haand og Øje hvilede og Sindet havde Ro, da Tanken nødvendig maatte henvende sig ogsaa paa det forbigangne. Hverken naar Maaltidets Fritime eller de lange mørke Vinteraftener indfandt sig, var han den Mand, der tavs murede sig inde i Slottets Sale, udelukkende sig fra Omgang med dem, der vare i hans umiddelbare Tjeneste, eller fra de Adelsmænd, som Hovedstaden til enhver Tid maatte tælle inden for sine Mure. Og naar da Maaltidet krydredes med Samtaler, naar en fortalte et Krigsæventyr, en anden berømmede sine egne eller en Kammerats Bedrifter, saa vil ingen, der har set det Billede, som lyser os imøde fra Kongens Breve og Ord, tro, at han, den frejdige Mand, intet har mælet om Christian Barnekovs sidste Gjerning. Og naar Vinternattens Mørke lagde sig over Borg og Stad, saa kan han ikke tavs have rystet de Tanker af sig, som da maatte opstaa. Ikke blot den ene Adelsmand vilde meddele den anden Kongens Ord, Kloften mellem Stænderne var ikke saa stor, som den siden blev; det var jo desuden Krigstid, da Følelsen for Fædrelandet maatte være varmere, og den faldne Helt maatte ved sin Daad vinde alle Dannemænds Hjerter. Den Mand, som holdt Ligtalen, Hans Resen, var Professor ved Universitetet, men, skjønt værende i samme By som Kongen, erfarede han intet. Fra den 21. Febr. til den 26. Marts er

der Tid nok, mer end Tid nok til, at det kongelige Udsagn kan naa fra Slottet til Sørgekaren ved Graven.

Som endnu mere overbevisende om Kongens Tavshed kunde maaske tilføjes, at Ligprædikenen først er udkommen 1613¹⁾, men da jeg ikke med Bestemthed tør fremsætte noget om Forholdet mellem den i Virkeligheden holdte og den trykte Tale, skal jeg nøjes med at henstille til Eftertanke, om det ikke synes at være mildest talt besynderligt, om man, naar man efter Talens Afholdelse havde erfaret en Omstændighed, der kastede den største Glans over den hedengangne, ikke skulde indflette en Beretning derom i det Skrift, der nærmest maa betragtes som et Monument til hans Forherligelse. Giver man mig Ret heri, er der altsaa sandsynlig gaaet et helt Aar, uden at Kongens Ord har naaet dem, de især maatte berøre.

Ikke nok hermed, men endnu mærkeligere bliver det dog, at vi endnu halvhundrede Aar senere træffe Slægten i samme Uvidenhed om, hvad der var sket paa Skällinge Hede. I det store kongelige Bibliothek opbevares nu en Vaabenbog, som oprindelig maa være bleven indrettet af Christian Barnekov den yngre, en Sønnesøn af vor Helt, eller maaske snarere af en af hans Hustruer. Han var født 1626 og ægtede 1651 Else Rammel; efter hendes Død blev han gift med Birgitte Skeel og døde 1666²⁾. Foruden Vaabner indeholder Bogen enkelte historiske Notitser, og, som naturligt er, høre de til Barnekovernes Slægt føjede til de vidtløftigste. Men medens Forfatteren her véd at fortælle om en af sine ældre Forfædre: «Morten Bernekov sprang af sin Vogn ved Kjøge Kro, og som han holdt sit Værge for

¹⁾ Fortalen er dateret d. 26. Marts 1613.

²⁾ Anrep, Svenska Adels Ättar-Tafel I. 123.

sig, faldt det ud af Balgen, og han sprang derpaa, saa han døde», har han om sin Bedstefader kun den Bemærkning tilovers: «Christen Bernekov til Vidskofle, som vel havde studeret og in Oriente peregrineret, var forlenet med Malmøhus og Landskrone, blev slagen af Svensken i Halland i den Strid Anno 1611»¹⁾).

I et lille Skrift om Familien Barnekov, som udkom 1790 i Lund, hedder det: «Med hvor stor Kjærlighed Kongen omfattede (Christian) Barnekov, og hvor meget han hædrede ham, kan ses deraf, at han befalede Sigvard Grubbe at rejse til Enken for at bevidne hende hans Sorg over Mandens Død og paa enhver mulig Maade sørge for hende og Børnene»²⁾. Det vil være bedst ikke at udtrykke nogen Tvivl om Rigtigheden af denne enestaaende og noget overraskende Efterretning³⁾. Men om vi ogsaa holde os til hvert Ord i den, komme vi dog derved ikke et Skridt ud over dem; de sige kun, at Kongen viser Enken Del-

¹⁾ Vaabenbogen findes i Thottske Saml., Fol., Nr. 1105, hvor Biblioteksassistent N. Jacobsen har gjort mig opmærksom paa den. Foran paa Bindet have Christian Barnekov og Birgitte Skeel skrevet deres Navne; det første Vaaben er Familien Rammels, det andet Barnekovs. Efter Mandens Død beholdt Fru Birgitte Skeel, som ægtede Knud Thott, Bogen, hvilket fremgaar af Udskriften paa et Brev, som endnu ligger i den.

²⁾ *Disputatio gradualis analecta illustris familiae Barnekovianæ genealogiam illustrantia exhibens, quam, præsiede G. Sommelio, publ. examinandam proponit S. S. Nibelius p. 27.*

³⁾ Hvorfra skriver den sig? Ikke fra Sigvard Grubbes Dagbog. Forf. har haft Optegnelser af et Medlem af Familien, General Christian Barnekov (f. 1694, † 1762), men Lagerbring, der skyldte samme Mand (hvis historiske Interesser ogsaa ere bekjendte af Nyerup, *Langebekiana* S. 202, 205, 326) Oplysninger om Familien, har i sine Samlinger til dens Historie (i Samling af åtskilliga Handlingar och Påminnelser, som förmodeligen kunna gifwa Ljus i Swänska Historien, III. (Lund, 1758) S. 114—191) intet om Sigv. Grubbes Sendelse. Den maa tænkes at være gaaet for sig ikke mange Dage efter Ulykken.

tagelse, fordi hendes Mand er falden, ikke fordi han er hans Redningsmand, hvorom den svenske Genealog ogsaa er uvidende. Ret overvejede pege de vel i Grunden netop i samme Retning som alt det øvrige; thi hvor er det muligt, at Kongens Sendebud ikke skulde have en Stavelse tilovers om det, der vel ganske vist ikke kunde betage Sorgen sin bitre Smerte, men dog maatte bringe Hjærtet til at svulme af stolt Glæde over Husbondens ærefulde Daad? Har Christian IV — forudsat Sagnets Paalidelighed — afsendt hin Adelsmand uden at underrette ham om Hovedsagen og uden at paalægge ham at udtrykke hans Tak til Enken, da er hvert Forsøg paa at redde hans Minde frugtesløst, og det, han satte til paa den hallandske Hede, betydeligere end det, han, takket være Christian Barnekov, frelste. Lige saa lidt som det gaar an at mene, at han nok kunde have Tid til at give Sigvard Grubbe det ene Hverv, men ikke det andet, lige saa lidt er det tænkeligt, at denne skulde undlade at omtale, hvad der var ham paalagt, og at han ikke kan have talt, som Sagnet vil, derfor borger Ligtalens Tavshed og Familiens Uvidenhed. Naar den samme Efterretning lader Kongen befale at drage Omsorg for den faldnes efterladte, træder den i bestemt Modstrid med, hvad der virkelig skete; men derom senere.

Sammenlignet med den Tavshed, Familien iagttager, har den, der viser sig hos andre samtidige, kun underordnet Vægt, men nogles Ytringer bør dog maaske samles. Den 11. Marts fik Eske Brock, Lensmand paa Dronningborg (Randers), Brev fra Kansleren om den uheldige Fægtning, hvor blandt andre ogsaa hans tilkommende Svingerson Sten Rosensparre havde maattet lade sit Liv. I sine Dagbøger har Eske Brock indført dette og nævnet Christian Barnekov blandt de faldne, men der er ingen Antydning

af, at der er noget at mærke ved den sidst nævntes Dødsmaade¹⁾. I Kjøbenhavn udkom i Marts Maaned et plat-tysk Flyveskrift om Krigsbegivenhederne i de sidste tre Maaneder²⁾; ogsaa det indskrænker sig til at nævne Christian Barnekov blandt de faldne. Gaa vi lidt længere ned i Tiden til et Tidspunkt, da det paa den ene Side maa antages, at Beretningen maatte være kommen ud blandt Folk, og paa den anden Side Begivenheden var saa nær, at Interessen for de handlende Personer endnu var levende, støde vi paa samme underlige Tavshed. Hr. Anders Pedersen Perlestikker, som 1613 i sin Alders 27de Aar var bleven dimitteret fra Odense Skole, skrev 1619, efter at han Aaret tilforn var bleven Sognepræst i Nakskov, «en kort Fortegnelse paa hvis sig haver tildraget udi min Tid». Han nævner ogsaa her — ikke uden Fejl i Navne og Aarstal — de faldne Helte, men Christian Barnekov fremhæves ej som den, der frelste Kongen³⁾. Øvre hinsides Øresund, hvor Fortællingen lettest maatte vinde Udbredelse, levede dengang den lærde Præst Bertel Knudsen Aquilonius († 1650). I sine utrykte Optegnelser til den danske Adels Historie siger han om Christian Barnekov, at han fandt Heltedøden («døde heroico obitu») i Kamp mod Rigets Fjender⁴⁾. Nu

¹⁾ Mag. t. d. danske Adels Hist. I. 9, 10. Man synes hertilands oftere at have overset, at et udførligt Uddrag af Dagbogen fra 1612 er meddelt i Hallenberg, Svea Rikes Hist. und. Gustaf Adolf, II. (Stockh. 1790) S. 837—63, hvor den imidlertid er tilskreven Oluf Rosensparre, sikkert fordi der staar (21. Febr.) «min Søn» Sten Rosensparre.

²⁾ Nye Tydinge vth Koppenhagen, wat de vnseren in vorgangen Monat Decembris 1611 Januario vnde Februario beth vp den Martio 1612 in Schweden vorrichtet, vnde ock wat enen wedderfahren sy. Erstlick Gedrückt tho Koppenhagen, Im Jahr 1612. 8 Blade. 4°.

³⁾ Nyt hist. Tidsskr. V. 151.

⁴⁾ Saml. af Handll. och Påminnelser, utg. af S. Bring, III. 190. Naar

vil maaske dette Udsagn blive grebet med Begjærlighed af dem, som ville forsvare Sagnet. De ville maaske gjøre gjældende, at naar Hr. Bertel Knudsen i sine kortfattede Optegnelser udtrykker sig saaledes om Christian Barnekov, maa der være noget ualmindeligt ved hans Død, og de ville maaske endog, anvendende et meget yndet Træk, fremkomme med den Bemærkning, at vi ikke maa vente, at Datiden skulde tale i de samme Toner, som Nutiden vilde istemme ved en lignende Lejlighed. Men hvad den første Indvending angaar, maa det være nok at bemærke, at Ber-

er denne Optegnelse skrevet? Spørgsmaalet lader sig næppe besvare, da et Arbejde som Bertel Knudsens *•pro Danica nobilitate ostendenda prodromus•* ikke lader sig tænke fremstaaet uden ved en gennem Aaringer fortsat Indsamling. Derimod kan man maaske komme efter, naar den endelige Redaktion af Stoffet er sket, eller naar den sidste Haand er lagt paa Værket. Herpaa skal jeg dog ikke gjøre Forsøg her, da det ligger ganske uden for Opgaven, men blot bemærke, at det Exemplar, som findes i Thottske Saml., 8°, Nr. 525, maa være skrevet efter 1632, da det omtaler Frands Rantzaus Død, som indtraf i dette Aar; men er det Originalen? — Det er forunderligt, at Bring (Lagerbring), som i disse Samlinger har meddelt betydelige Bidrag til Barnekovernes Historie, ikke med et Ord nævner den Oplysning om Fægtningen paa Skällinge Hede, som 7 Aar tidligere for første Gang havde staaet at læse i en under hans Præsidium udgiven Disputats. — De haandskrevne Beretninger om Kalmarkrigen i det store kongelige Bibliothek, som jeg har undersøgt, og som nævne Christian Barnekovs Død (Gl. kgl. Saml., Fol., Nr. 874, 878; 4°, Nr. 2608—09. Ny kgl. Saml. 4°, Nr. 998—99, 1003, 1005. Thott. 4°, Nr. 1626), indeholde intet om, hvad Sagnet beretter. Der er, som man ser, nok af dem, men i Virkeligheden er der kun et Par forskjellige; Resten er Afskrifter af dem. At man forgjæves for Sagnets Skyld henvender sig til Beskrivelser i udenlandske Skrifter — som f. Ex. E. v. Meteren, *Niederländischer Historien ander Theil* (Arnhem 1614) p. 662 (eller *Meteranus novus*, II. (Amsterd. 1640) p. 271) og G. Baudertius, *Memoryen ofte cort Verhael der gedenek-weerdichste so kerecklicke als werltlicke gheschiedenissen 1603—1624* (2. Ed. Arnhem 1624), 4. Bog S. 220 —, er vel unødvendigt at tilføje.

tel Knudsens Ord vel ikke modbevise Sagnet, men heller ikke kunne bekræfte det; de sige alene, at Christian Barnekov er falden i hæderlig Kamp, og det vil ingen benægte. Den anden Indvending — om den bliver fremsat — grunder sig paa en af de gyldigste Regler for den historiske Opfattelse, som der gives: at bedømme enhver Tidsalder efter dens egen Maalestok. Faa Regler ere af saa uimodsigelig Værdi, men faa Sandheder ere blevne i den Grad misbrugte. Man har saa ofte sagt, at Fortiden saa denne eller hin Sag i et vidt forskjelligt Lys fra det, hvori vi nu se den, men ofte, altfor ofte, har man glemt det vigtigste — Beviset. Derved er der opstaaet saa mange Misfostre i den historiske Litteratur, idet Forfatterne, ledede af en sygelig Interesse for det forskudte eller af en uheldig Jagen efter Originalitet og Effekt, vilde gjøre det gamle helt om og vise, at, hvad vi tro er sort, egentlig er hvidt. Udeladende ethvert Bevis for deres Paastandes Rigtighed, fremsætte de dem med dristig Sikkerhed, og — det store Publikum lader sig narre, Hensigten er opnaaet. De vinde desuden den Fordel ved at kaste Bevisbyrden over paa Modstanderne, at disse ofte tie stille, thi det er sikkert nok, at det tidt er langt vanskeligere at modbevise end at bevise noget. For saa vidt der nu ikke er fremstaaet nogen, som har sagt: i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede var Opfattelsen af en Adelsmands Pligter saadan, at man i hans Opofrelse for at redde sin Konges Liv ikke saa noget overvættes fortjenstligt, ere mine Bemærkninger mod Misbrugen af den nævnte Grundregel maaske overflodige, og for saa vidt i Fremtiden en vil tage hin Sætning op og uden videre holde den som Skjold over det skrøbelige Sagns Hoved, ville de ikke være tilstrækkelige til at forhindre dette. Men ad en anden Vej, ad den direkte Bevisførelses sikre Vej lader sig bestemt afgjøre,

hvilke Begreber Datiden havde med Hensyn til det her berørte Punkt.

I September 1605 var Sverrigs Konge Karl IX stedt i Livsfare under Krigen i Lifland, men en liflandsk Adelsmand Henrik Wrede opofrede sig og frelste ham. Karl skriver en Uge derefter til Rigsraadet: «Hesten styrtede under os, og havde en Lifländer, Henrik de Wrede, ikke været, vare vi, levende eller død, falden i Fjendens Hænder». Ikke alene gaves der det følgende Aar flere Forleninger til Wredes efterladte søn Gjengjæld for hans frivillige Opofrelse¹⁾, men endnu et halvt Aarhundrede senere trode Dronning Christine, at hun stod i Gjæld til sin Farfaders Redningsmand, og ophejede af den Grund hans Sønner i Friherrestanden²⁾. Er der nogensomhelst Grund til at antage, at man nærede andre Anskuelser om denne Sag i Sverrig end i Danmark? Skjæbnen vilde, at Christian IV engang senere kom i samme Situation som paa Skällinge Hede. Det var i Trediveaarskrigen, i Slaget ved Lutter am Barenberg Aar 1626. Da hans Hest styrtede, sprang hans Staldmester Wenzel Rothkirch ham til Hjælp, fik ham op af Grøften og overlod ham sin Hest, og paa den undslap han. Heldigere end sin Forgænger undgik Rothkirch ikke alene Døden, men endogsaa Fangenskabet³⁾. Hvorledes Kongen bar sig ad mod denne sin Redningsmand, derom vidner den over denne holdte Ligtale, naar den siger: «hvilken Troskab og Tapperhed Hs. Majestæt og naadigst erkjendte og altid elskede hannem højt baade for det og anden

¹⁾ Geijer, Svenska Folkets hist. II. 385—86.

²⁾ Anrep, Ättar-Taflor IV. 654.

³⁾ Slangé S. 571 og efter ham mange nyere Forfattere angive, at W. Rothkirch blev fangen. Allerede Schlegel (Overs. af Slangé

hans Skikkeligheds Skyld¹⁾, og derom vidne ogsaa de Æresbestillinger og Forleninger, som bleve Staldmesteren til Del.

Karl IX sørgede for Henrik Wredes Familie, Christian IV belønnede Wenzel Rothkirch. Det er da ikke for meget forlangt, naar vi vente at se lignende Erkjendtlighed udvist mod Christian Barnekovs Enke og Børn. Vi have erfaret, at om Kong Christian har talt, maa Ordet ikke være kommet langt over hans Læber; hvad gjorde han da? paa hvilken Maade søgte han i Gjærningen at lægge sin Taknemmelighed mod sin Redningsmand for Dagen? Hidtil har man, mig bevidst, ikke kunnet pege paa en eneste Handling, der kunde anses som en ringe Afbetaling paa den store Gjæld. I rigtig Følelse af, at noget saadant maatte opvises, har den barnekovske Familietradition, der, som naturligt var, med Interesse holdt fast paa Sagnet, fremhævet, at Kongen overlod Heltens Efterkommere Ralswik Gods²⁾; men Traditionen er paa urigtigt Spor her, den maa endogsaa være opstaaet temmelig sent, ellers kunde den ikke saaledes tage

II. 292) har dog gjort opmærksom paa, at Ligtalen fortæller, at Rothkirch fulgte med Kongen til Wolfenbüttel, og at hans Navn ikke forekommer i Listen over Fangerne. Denne Liste findes i *Auszführliche, gründtliche Relation, welcher gestalt den 27. Augusti Anno 1626 der König in Dennemarck vnd desselben gantze Armada bey Luther gäntzlich zertrent . . . worden. Augsburg 1626. 4°*. Den er optaget i adskillige større Skrifter, f. Ex. *Londorpii Acta publ. III. (1668) S. 879—80* og *Aitzema, Saken van Staet en Oorlogh, II. (1657) S. 139—40*, senest i *G. Lichtenstein, Die Schlacht bei Lutter am Barenberg (1850) S. 148—50*. Den sidst nævnte Forfatter lader rigtig (S. 141) Rothkirch undkomme. I Slaget havde Kongen, allerede før han fik Staldmesterens Hest, maattet skifte Hest, da hans egen var styrtet.

¹⁾ Er. Er. Pontoppidans *Ligprædiken* (Kbh. 1656) S. 246.

²⁾ J. C. Barfod, *Märkvärdigheter rör. Skånska Adeln* (Stockh. 1847) S. 254.

fejl af Forholdene. Godset Ralswik, som laa paa Rygen, havde, da Christian Barnekov faldt, i over 100 Aar været i Slægtens Eje; det var et Arvelen. Selv om Christian IV har udstedt et nyt Lensbrev til Christian Barnekovs Børn paa Godset, ligger deri ikke det ringeste Tegn paa særlig Naade. Det var en retmæssig Fordring, som var opfyldt, og intet andet¹⁾.

Da Christian Barnekov faldt, var han Lensmand over Landskrones Len²⁾. Forgjæves vender man sig herhen for her at finde Spor af den kongelige Belønning: allerede den 13. April gaves Lenet til Tage Ottesen Thott til Eriksholm³⁾. Nu har man vistnok Grund til at sige, at Krigsforholdene ikke tillode, at et saa betydeligt Len i den Landsdel styredes af en Kvinde, men Sagnets Forkæmpere ville dog føle sig skuffede, naar de se, at der ikke lader sig fremvise noget, der kan kaldes en Belønning eller Erstatning fra Kongens Side⁴⁾. Og herved bliver det ikke, Skuffelsen bliver

¹⁾ Jvfr. Barfod, Skånska Adeln S. 243, 245. I det Aktstykke, hvorved Frederik II d. 15. Juni 1582 forlenede Brødrene Johan og Christian Barnekov med Ralswik for dem og deres Arvinger udtales den Forpligtelse for dem, at de og deres Lensarvinger »schuldig und pflichtig sein sollen die Lehn, so oft dieselben zu Fahlle kommen, bei uns und unsern Nachkommen am Reich Denemarchen underthenigst zusuchen und zuempfangen«. Original paa Pergam. i Geh. Ark.

²⁾ Lensbrevet af 30. April 1602 i Skaanske Reg. III. 179—81.

³⁾ Skaanske Reg. III. 422.

⁴⁾ Har Sigvard Grubbe, som ovenfor omtalt, virkelig faaet Ordre til at sørge paa enhver mulig Maade for Familien, kan derved alene forstaas, at han skulde vise den saadanne Opmærksomheder som den ene Privatmand kunde vise den anden. — Christian Barnekov var efter hans Broder Johans Død bleven Formynder for dennes Børn. Nu udgik der d. 26. April Befaling til Eske Krafse, at han skulde overtage Værgemaalet, og Fru Margrethe Brahe, Christian Barnekovs Enke, fik et Par Dage senere Ordre til »med den allerførste Lejlighed« at overlevere Johan Barnekovs

endnu større, naar endelig den Oplysning kommer til, hvorpaa der ved Siden af Ligtalens Tavshed og Slægtens Uvidenhed om Offerdaaden maa lægges den største Vægt. Som saa ofte var Tilfældet, naar en Lensmand paa den ene eller anden Maade fratraadte sit Len, at han efter at have gjort Rede for de Pengesummer, der vare gaaede gennem hans Hænder, blev Kongen mer eller mindre skyldig, saaledes var det ogsaa Tilfældet med Christian Barnekov, der jo var falden, før hans Regnskabsaar var tilende, hvilket først indtraf d. 1. Maj, og hvis Bo derfor ved Regnskabernes Opgjorelse fandtes at være i Gjæld til Kongen. Man stemte nu sine Fordringer til Kongens Ædelmodighed og Taknemmelighedsfølelse saa dybt ned, som man vil, man opgive Paastanden paa at ville høre en lovprisende Udtalelse fra ham og se en kongelig Gave rakt den Kreds imøde, hvis Stotte var bortreven, dybere kan man ikke gaa ned end til at erklære sig tilfredsstillet, om man blot ser ham eftergive Gjælden. Men selv denne tarvelige Tilfredsstillelse undes ikke; et Aktstykke af en ubøjelig Natur staar i Vejen. Den 28. Oktober 1614 gjør Christian IV vitterligt, at Fru

Værgemaal til Eske Krafse i Nærværelse af Anders Dresselberg og Mogens Gjø, hvilke to Adelsmænd det paalagdes at have •grangivelig Indseende med, at denne Værgemaals-Levering maa gange christelig og ret til, og dersom fornødent gjøres, at I da lader Skovene besigte, saa for^{ne} Johan Bernekovs Børn i altin-
gest intet andet vederfares end den Del ret og billigt være kan.
2. Sept. fik de samme to Befaling til at •besigte Bygningen paa afgangne Johan Bernekovs Børns Ødegaarde og Ladegaarde og det siden fra sig under deres Hænder og Segl give beskrevet.
(Sjæll. Tegn. XX. 455—57, 467. Saml. af Adelsbreve i st. kgl. Bibl. Fasc. 2). Enhver vil finde det ganske billigt, at Landets Overhoved strængt paaser, at der ikke tilføjes de umyndige Tab; men hvorfor fattes enhver Antydning af, at han selv vil erstatte, hvad der mulig maatte mangle?

Margrethe Brahe, Christian Barnekovs Efterleverske, »har nu paa fornævnte hendes Husbonds Vegne endeligen gjort os gode Rede og Regnskab for al vor og Kronens Rente og Indkomst» af Landskrones Len, idet hun har indbetalt i Rentekammeret den resterende Sum af 1898½ Daler 1 Ort 5 Skilling¹⁾. Dette Aktstykke og saa Sagnet! Det ene koldt, men bestemt, det andet varmt, men i al sin glimrende Skikkelse dog saa usikkert! Enhver, som ikke, døv for Videnskabens Krav, blindt sværger til Digtningens Fane, maa erkjende, at her er en skærende Modsætning: Aktstykket og Sagnet pege hvert i sin Retning. Ordene i den kongelige Kvittering ere saa klare, at de paa ingen Maade tilstede den Tydning, at Kongen har strøget Gjælden, og desuden vide vi, at Enken for at rejse Pengene, maatte — gjøre et Laan. To Dage før hin Kvittering udstedtes, laante hun 2000 Daler af Kommunitetet, og at det ikke var en kun forbigaaende Pengeforlegenhed, hvori hun befandt sig, godtgjør den Omstændighed tilstrækkelig, at endnu 4 Aar efter var denne Gjæld ikke betalt²⁾. Dengang var Fru Margrethe imidlertid ikke mere³⁾, men ved en mærkelig Skjæbnens Tilskikkelse skulde hendes Børn paany komme i Gjældsforhold til Kongen, da Kommunitetet 1618 overlod ham hendes Gjældsbevis. Hvad Kongen havde forsømt over for Enken, kunde han nu, skjønt temmelig sildig, indhente med Hensyn til Børnene. Men nej, ogsaa denne Lejlighed lader han ubenyttet. Foreløbig foretog

¹⁾ Bring, Handll. och Påminnelser III. 186—89.

²⁾ Danske Samlinger VI. 133.

³⁾ Sigvard Grubbe skriver 3. Decbr. 1617: »Lundiae ad exequias Dnæ Margarette Brahe relictæ Ch. Barnechovij» (Uldallske Mnskr., 4°, Nr. 449). Det er altsaa urigtigt, naar hendes Død henføres til 1618 (Danske Herregaarde, 3. Bd. under Løvenborg).

han intet Skridt; som den rige Pengemand havde han ikke ubetydelige Kapitaler staaende ude¹⁾, og Barnekoverne kom da med ind i Debitorernes lange Række. Men Tiderne forandrede sig, der blev Krig. Og da udgik der Brev til «ærlig og velbyrdig Hans Bernekov til Tølløse og andre afgangne Christen Bernekovs Arvinger». Det var Kongens «naadigste Befaling og Vilje», at de skulde betale de 2000 Daler med efterstaaende Rente til alle Helgens Dag «uden al Forhal og Forsømmelse»; «her efter I Eder endeligen haver at rette og Eder selv saa vel som Eders afgangne Moders Forlovere for Skade, Maning og anden Ulejlighed at tage vare»²⁾.

Saaledes er Sammenhængen, nu har man Valget. Vil man antage, at Folkeaanden, som nu Slægt efter Slægt har bevaret den danske Konge i kjærlig Erindring og med venligt Sind søgt at dække hans Fejl i Erkjendelsen af hans gode Hjærtelav, har ladet sig vildlede af et ydre Skin til at overse den hule Virkelighed? Eller vil man antage, at det hallandske Sagn, blottet, som det er, for ethvert historisk Støttepunkt, kun er et Foster af Folkets Æventyrdrømme? En Mellemvej synes umulig. Hvorledes jeg har stillet mig til Sagen, fremgaar tilstrækkelig af det foregaaende. Medens Christian IV i Ord og Gjerning takkede den Mand, som 14 Aar senere frelste hans Liv, var han karrig mod Christian Barnekovs Minde og Slægt; den døde Mand kunde intet forlange, Slægten vidste intet; kun ovre i Halland sneg Sagnet sig om fra Mand til Mand. Men nu staar det Ansigt til Ansigt med Kongens Manes; nu maa der ydes Ret og Retfærdighed; hvad Vinternatten skjulte med sit Slør, maa nu opklares — saavidt

¹⁾ Nyt hist. Tidsskr. IV. 315 f.

²⁾ Saml. af Adelsbreve i st. kgl. Bibl. Fasc. 2.

det lader sig gjøre. Intet Øjeblik har jeg da efter de foreliggende Oplysninger taget i Betænkning at optræde mod Sagnet for at vise dette hallandske Hittebarn bort fra det Højsæde, man har villet indrømme det i den Tro, at det var født til Verden i den højtidelige Time, da Christian Barnekovs Sjæl fór til Himmels, og anvise det en mere beskeden Plads, fjærnt fra Storhedens og Sandhedens ægtefødte Sønner.

Et Bevis, som ene hentes fra Tavshed, er som bekjendt misligt. Naar jeg alligevel her har taget min Tilflugt til det, er det sket, fordi det er det eneste, som nu kan føres mod Sagnet. Glipper Beviset, staar Sagnet urørt. Der vil komme en Tid, da meget, som nu er ukjendt eller kun dunkelt, vil træde frem i fuld Belysning; da vil maaske — det maa udtrykkelig bemærkes — ogsaa en Efterretning dukke frem, der kan løse Spørgsmaalet, saa al Tvivl maa forstumme. Det er jo muligt — thi intet maa forsværges —, at den giver Sagnet Ret, og da har jeg fejlet. Men saa længe det ikke er sket, saa længe Kongens sammenpresede Mund ikke har aabnet sig til ærlig Taksigelse og hans lukkede Haand ikke opladt sig til kongelig Gavmildhed, saa længe maa jeg i det Tavshedens Mørke, som hviler over Christian Barnekovs Død, se en Bekræftelse paa Rigtigheden af det Resultat, hvortil jeg er kommen, at Sagnet er i det høieste usandsynligt. Et umiddelbart Modbevis, der ligefrem godtgjør Sagnets Usandfærdighed, lader sig vanskelig tænke.
